

גליון תתקלג • ערש"ק פרשת בלק

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מהו הטוב שדאח בלעם בחניות בני ישראל?

הצלת לימוד התורה מידי לבן הרשע

בגדר חיוב האמונה בביאת המשיח

מסירות נפש בחיי היום יום

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

מסירת נפש בחיים היומיומיים – י"ב תמוז

למה לבלבל ילד מקטנות עם ענין המסירת נפש?

כשמדברים אודות זכרון הימים ההם [שקדמו למאסר והגאולה של כ"ק אדמו"ר הריי"ץ, שנגאל ביום י"ב תמוז תרפ"ז ממאסרו ע"י הרוסים על עבודתו בחיזוק התורה והיהדות], הנה הזכרון מהענין הראשון - הסיבה שהביאה למאסר - הוא: ענין העבודה מתוך מסירת נפש.

וענין זה נדרש מכל אחד ואחד מ ישראל, אפילו כשנמצאים במעמד ומצב של הרחבה והרווחה:

ידועה השאלה והקושיא: כאשר חיים במדינה כזו שהנהגת המלוכה .. לא מפריעה ללימוד התורה וקיום המצוות, ואדרבה, בכמה ענינים מסייעים בזה - מהו הצורך בעבודה של מסירת נפש?!

למה צריכים לבלבל ילד מקטנותו שעליו להתרגל לענין המסירת נפש, ובאמרו "שמע ישראל" פעמיים בכל יום, עליו לכון על ענין המסירת נפש בכח - בהיותו במעמד ומצב שלא גוזרים גזירות ולא לוחצים כו', וביכלתו ללמוד תורה ולקיים מצוות מבלי להזקק למסירת נפש; ואף על פי כן, לא זו בלבד שצריכים להרגיל אותו לענין המסירת נפש, אלא עוד זאת, שענין המסירת נפש צריך להיות אצלו בכל יום, ולא עוד אלא פעמיים בכל יום, הן ביום והן בלילה!

יום יהודי מתחיל במסירת נפש

אך הענין הוא - כפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה בתניא (בפרק כ"ה ובפרק מ"א), שכדי שיהי' הקיום ללימוד התורה וקיום המצוות, יש לזכור שיהודי צריך למסור נפשו-רצונו להקב"ה.

...כדי להביא אותו ללימוד התורה וקיום המצוות - הנה לכל לראש צריכים להביא אותו למעמד ומצב שירצה להיות לומד תורה ומקיים מצוות, אבל, אין לשכוח, ואין לרמות אותו ולומר לו שזוהי תכלית השלימות, ואינו צריך להתעלות יותר; עליו לדעת מיד בתחילה שתכלית השלימות שלו היא - למסור לגמרי את נפשו ורצונו להקב"ה! ...ונקודת הדברים - שענין המסירת נפש זהו התנאי, המצב והמחשבה שבהם מתחיל יהודי את יומו באמירת "שמע ישראל", ועוד לפני זה - אמירת "מודה אני לפניך", היינו, שמוסר את עצמו להקב"ה שהחזיר את נשמתו, שלכן שייכת הנשמה להקב"ה, ועליו לקיים את רצונו, ואז יכול להיות אצלו יום של יהדות .. ויום טוב, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו.

וכמדובר כמה פעמים, שראו בפועל בדורנו זה, שאלו שרצו לבנות על ענין השכל, ואכן בנו על פי שכל האדם שיטות שלמות (לא רק בחקירה ופילוסופי', אלא) גם במוסר, הנה בסופו של דבר עברו לא רק על ענינים השייכים לחצי הראשון של עשרת הדברות, אלא גם על החצי השני - ענינים שבין אדם לחבירו.

...וזוהי כללות ההנחה שלמדים מהסיבות שגרמו למאסר - שהעבודה צריכה להיות מתוך מסירות נפש .. אלא, שלאחרי שבעל הגאולה "פתח" ועבד עבודתו מתוך מסירת נפש בפועל - זכינו אנו לברכתו של הקב"ה שיכולים לצאת ידי חובה במסירת נפש בכח, מסירת הרצון והכחות, היינו, שמתבטל ממציאותו ומוסר נפשו וכל עניניו לה'.

(תורת מנחם חנ"צ ע' 207 ואילך)

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'מקראת שבת' (גליון תתקלג) היו"ל לפרשת בלק, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל ה"ה נבג"מ זי"ע.

המדור "מקראת שבת" עוסק בפירוש רש"י לדברי בלעם "משכנותיך ישראל" - "חניותיך", מהו השבח שמצא בלעם ב"חניות" בני ישראל, ומדוע לא הסתפק בפירוש זה ונצרך לפרש באופן נוסף.

במדור "יינה של תורה" תבאר טענתו של היצר הרע שכאשר יהודי אוכל ושותה יוצא הוא מתחום הקדושה, ואי אפשר לו שלא יתגשם ויעשה כשאר העמים, והפתרון למצב זה כנבואת בלעם "מראש צורים אראנו".

במדור "חידושי סוגיות" יפלפל בראיות שהביא הרמב"ם על ביאת המשיח, שכל אחת מהן באה לבאר ענין אחר, דבתחילה הביא ראי' מפ' נצבים, שם מפורש בתורה שבכתב על ענין הגאולה, ואח"כ הביא ראי' מפרשנו שלא רק שתהי' גאולה בכלל, אלא הגאולה תהי' על ידי משיח, ושוב הביא ראי' ממצות ערי מקלט, דמשם משמע שענין הגאולה הוא פרט במצות התורה ואי אפשר שיהי' בזה איזה שינוי ח"ו.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ירכיב השק"י והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקראת שבת... דודש...
מהו ה"טוב" ב"משכנותיך ישראל"?

איוז טובה ראה בלעם בחניות בני ישראל? / מעלה מרומות ב"אהליך" ואיוז ב"משכנותיך"? / מעלת ישראל ביוחסין, ומעלת בצניעות / ביאור בדברי רש"י על "משכנותיך ישראל" שמבאר את המעלה ב"חניות" בני ישראל

(ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 78 ואילך)

פנינים...
שם הפרשה "בלק" - והרי לא מסקין בשם רשע? (ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 166 ואילך)

בת יתרו מי התירה לך? (ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 285 ואילך)

יינה של תורה...
מהלוקת לבן ובלעם

מהו פשר הוויכוח בין לבן לצאצאו בלעם? / מי טוען שבני ישראל שייכים לו? / האם נפרדים מהקב"ה בשעה שטוסקים בענינים גשמיים וצרכי הגוף? / ואיך מצילים את לימוד התורה מידיה של לבן הרשע? מהות נבואת בלעם "כי מראש צורים אראנו וגו'"

ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 340 ואילך, תורת מנחם חנ"צ ע"ה 82 ואילך

פנינים...
מצוות של "עפר" - לאלו שדומים ל"עפר" (ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 98 ואילך)

צניעות - גם ב"אוהל" (ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 83 ואילך)

חידושי סוגיות...
חיוב האמונה בביאת המשיח
מביא ג' הראיות שהזכיר הרמב"ם מן התורה על ביאת משיח, ומבאר ההלכה לדינא שהשיעור בזה, מבאר היטב הצריכותא דב' הראיות שבתחילה שהם על ב' פרטים שמחוייבים להאמין, ומעמיק בראי' מערי מקלט דממנה נמצא גדר מחודש שהכופר במשיח עוקר מצוה מה"ת, ומחדש דגפ"מ מזה לדין האומר שלא תהי' הגאולה מחמת עונותיו או להאומר שאין הבטחת הגאולה מתקיימת כפשוטה

(ספר פניני מנחם חנ"צ ס' לה, ע"פ לקושי שחית חנ"צ ע"ה 114 ואילך)

תורת חיים...
הדרך להצלחה

דרכי החסידות...
"בלול מתוקף וקירוב פנימי"

שיחות קודש...
מסירת נפש בחיים היומיומיים - י"ב תמוז

צוות העריכה וההנהגה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

מכון "אור החסידות", סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:
טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutl@gmail.com

מהו ה"טוב" ב"משכנותיך ישראל"?

איזו טובה ראה בלעם בחניות בני ישראל? / איזו מעלה מרומזת ב"אהליך" ואיזו ב"משכנותיך"? / מעלת ישראל ביוחסין, ומעלתם בצניעות / ביאור בדברי רש"י על "משכנותיך ישראל" שמבאר את המעלה ב"חניות" בני ישראל

בתוך דברי בלעם שבפרשתנו (כד, ה): "מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל". ומפרש רש"י:

"מה טובו אהליך – על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה. משכנותיך – חניותיך, כתרגומו. דבר אחר: מה טובו אהליך, מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובך, שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם; משכנותיך – אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליכם, וחורבנן כפרה על הנפשות, שנאמר 'כלה ה' את חמתו', ובמה כלה – יוצת אש בציון".

הביא רש"י ב' פירושים ב"אהליך" ו"משכנותיך"; וכבר נתבאר במק"א בארוכה הפירושו הב' והדיוקים שבו (ראה משנ"ת בגליון זה אשתקד) – ועתה יתבאר בעז"ה הפירושו הא', דלכאורה צ"ב:

בשלמא מה שכתב רש"י על "מה טובו אהליך" – "על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה" – מובן הברכה והשבח שבזה;

אבל מה שפירש על "משכנותיך" – "חניותיך, כתרגומו" – אינו מובן: מה השבח שבדבר? במלים פשוטות: מלשון הכתוב מוכח ש"מה טובו" נמשך גם ל"משכנותיך ישראל", וכאילו נאמר "מה טובו משכנותיך ישראל". מה באמת ה"טוב" המיוחד שבחניות בני ישראל?

ב. במשכיל לדוד כתב: "מפרש ד'אהליך' מיירי באהלים שבמדבר, ו'משכנותיך' כתרגומו: בית מישריך, דהיינו: מקום שיחנו בארץ" (וראה גם מלבי"ם עה"פ).

אבל בלשון רש"י אינו נראה שום רמז לזה שמדבר כאן על החני' בארץ ישראל; ואדרבה: הלשון "חני'" משמע דקאי על החניות במדבר, וכמפורש בכתוב (ר"פ מסעי. ועוד): "ויסעו . . ויחנו". ובפרט שמפורש ברש"י "חניותיך" לשון רבים, לשון המתאימה דוקא למדבר ששם נסעו וחנו ושוב נסעו וחנו וכו' (משא"כ בארץ ישראל שהיא "חני" אחת).

לקראת שבת

כן הדבר צריכים תוקף הדעת, לבעלי בתים יש נחיתות מסויימת בפני רב בן תורה, כמאמר שאלו ש"לא ידע מאי קאמרי" יש להם ביטול פנימי בפני רב ירא שמים ובעל מדות טובות.

(שם, ע' רסז)

עצות למחשבות זרות בתפילה

במענה על כתבו אודות שסובל ממחשבות זרות המבלבלות בעת התפלה, הנה איתא בספרים עצות לזה, להזהר – בלי נדר – להתפלל בצבור ומתוך הסידור, לשמור לענות אמן ואמן יהא שמ' רבא מכל הקדישים דקדיש דרבנן שקודם התפלה עד אחרי הקדיש בתרא שאחר אמירת תהלים, וכן התפלות דמנחה ערבית, ברכת השחר וקריאת שמע שקודם השינה כולם מתוך הסידור והשי"ת יחזק את בריאותו ובריאות בני ביתו יחיו ויתן לכולם פרנסה טובה בהרחבה בגשמיות וברוחניות.

(שם, ע' צג)

לימוד פרק תניא בקבלת עול

במענה על כתבו . . נהניתי לשמוע מאשר עוסק ללמוד ברבים ויישר חילו.

ובדבר לימוד ספר התניא שכותב שלומד אף שלא הכל משיג בהבנתו והיינו שלימודו הוא בדרך קבלת עול, הנה כן הדבר כמבואר בדא"ח שהקבלת עול שצריך ללמוד פרק תניא הוא העיקר, וההבנה טפל.

ותוכן נקודה זו, כי הקבלת עול עיקרו ביטול והנחת עצמותו, וההבנה עיקרה ישות עצמו וביטול הזולת, בהמעלה דקבלת עול והחסרון דהבנה אין צריכים ביאור כי הוא דבר שהכל יודעים אותם.

(שם, ע' קכד)

”בלול מתוקף וקירוב פנימי”

לקט מכתבים בקצירת האומר, עם הדרכה בדרכי החסידות

עוזב את ההתאונות!

במענה על מכתבו המתאונן על חוסר העמקה בלימוד הנגלה וחוסר החיות בלימוד דא"ח, העצה היעוצה הוא כי יעזוב את ההתאונות שהיא אחת מפתויי היצר ותמורתו יקח חוזק הדעת להתבונן ("גוט איבערלייגען") בשכלו כל מה שהוא לומד הן בנגלה והן בדא"ח, ואל יכביד על עצמו יותר מדאי ולא ידרוש מעצמו מה שהוא יותר מכחותיו רק יסדר בסדר מסודר בלימודו בעבודה שבלב והשי"ת יצליח לו בלימוד ובעבודה.

(אגרות קודש ח"י ע' תל)

בלול מתוקף וקירוב פנימי

מאד מצא חן בעיני מה שנזכר מלענות קשות למי אשר דבריו היו עלולים ח"ו להכניס קרירות בדברים אשר צריכים לחזקם, וברור הדבר אשר במענה רך הנובע מלבו של בעל מדות טובות פועלים בעזרת השם יתברך אשר במשך הזמן גם המגדים עצמם מתחילים להשתתף במרץ בחיזוק התורה והמצות.

(שם, ע' צד)

במענה על כתבו . . נהניתי במאד מכל המסופר במכתבו והעיקר מהמעמד שלך כדרוש להיות לרב מאנ"ש ובודאי דרכך לקרב את הבעלי בתים יחיו בהסברת פנים ובקירוב הראוי אבל אין זה מבטל עצתו של החכם האמיתי ענה לכסיל כאולתו כמוכן בנימוס ללא כעס ובתוקף הדעת אשר אופן זה הבלול מתוקף וקירוב פנימי יש לו סגולה מיוחדת לפעול בהשומעים רגשי אהבה בלול מדרך ארץ פנימי...

לקראת שבת

ולכן נראה לומר שרש"י מתכוון להחניות של בני ישראל במדבר, שיש בהן "טוב" מיוחד, וכדלקמן; אלא שכיון שאין זה פירוש הרגיל בתיבת "משכנותיך" – כי בדרך כלל "משכן" קאי על משכן ודירה, ולא על חני' – לכן מוסיף רש"י ראי' לפירושו מהתרגום, שמפרש "בית מישריך" שזהו התרגום ד"חני" בכמה מקומות.

[ואף שהתרגום אומר "בית מישריך" – אין פירושו בית ודירה במובן הרגיל, אלא ע"ד שכבר מצינו בתרגום בפ' חוקת (כא, כ) שכתב "בית ישימוך", במשמעות של מקום ולא בתור בית בנוי].

ג. ביאור הענין:

לפני כן מסופר (כד, ב): "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, ותהי עליו רוח אלקים". ומפרש רש"י:

"שוכן לשבטיו – ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו. ותהי עליו רוח אלקים – עלה בלבו שלא יקללם".

והיינו:

פשטות לשון הכתוב "וירא את ישראל שוכן לשבטיו" משמע שראה בלעם חידוש, הנהגה מיוחדת וטובה ביותר, שהרי ראי' זו גרמה ל"ותהי עליו רוח אלקים", "עלה בלבו שלא יקללם" – והנהגה זו היתה נראית ב("שוכן") אופן חניית ישראל לשבטיו;

לכן מפרש רש"י ש"ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין", שזה מורה שהיו נוהגים ביותר בענין היוחסין, וזה מורה על מעלתם הנפלאה במדת הצניעות. וכיון שראה בלעם מעלה זו נתפעל ביותר ו"עלה בלבו שלא יקללם".

אמנם לא הסתפק רש"י בזה ש"ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין", אלא הוסיף עוד פרט – "ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו". וטעמו בזה:

אם כל מה שראה בלעם הוא זה שהשבטים אינם מעורבים אלא כל אחד "שוכן לעצמו" – הי' צריך לומר: "וירא את ישראל שוכן לשבטים";

ומאחר שדייק הכתוב לומר "שוכן לשבטיו" – מוכח שראה בלעם עוד ענין נעלה, המתבטא ב"שבטיו", כלומר: מעלת ישראל אינה רק בהיחס שבין שבט אחד לחבירו, אלא שבתוך כל שבט ושבט בפני עצמו ניכר שזהו שבט ישראל.

וע"ז מפרש רש"י, שראה (בתוך כל שבט גופא) "שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו" – והיינו, שאף שזהו "חבירו" מאותו השבט, גם בזה נהגו בזהירות וצניעות. ומובן שגם ראיית מעלה זו גרמה לכך ש"עלה בלבו שלא יקללם".

ד. ומעתה מובן המשך דברי בלעם, "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" – שכאשר בא בלעם לדבר טוב על ישראל, הוא מפרש הטעם למה אינו מקללם, מצד שתי המעלות הנ"ל:

א) "מה טובו אהליך יעקב" – האופן שעומדים האהלים של בני ישראל, זה "שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה";

העזרת חיים

מכתבי עצת והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

הדרך להצלחה

ובורא העולם הוא הנותן לכל אחד ואחד כחות ואפשרויות להסתדר בחיים מסודרים, אלא שציוונו והורנו, וברכך ה"א בכל אשר תעשה דוקא...

(אגרות קודש ח"י ע' יח-ט)

הצלחה גוררת הצלחה

הלואי היו... מנצלים - את ההצלחה שנותנים להם מלמעלה, שאז היו מצב הענינים הן הכללים והן הפרטים באופן שונה לטוב לגמרי ולגמרי, ומובן שאין כוונתי לצעוק על העבר, אלא לעוררם על כל פנים על ההווה והעתיד,

ולא עוד אלא על פי מאמר רז"ל סוף כתובות, שעניני בני ישראל (אשר כולם בענין ובשם ארץ ישראל נכללים) הם בדוגמת הצבי שעורו מתגדל מתאים לבשרו (יעוין שם), הנה ע"י שינצלו את ההשפעה עתה מלמעלה, יוסיפו מלמעלה עוד הצלחה ועוד הצלחה, והצלחה בענינים הכללים הרי מביאה גם הצלחה בענינים הפרטים, וק"ל.

(אגרות קודש ח"ח ע"ב כד)

בודאי סוף ההצלחה לבוא

... אכפול עוד הפעם, שלפי דעתי צריך הי' לעודד את ... שאין מתפקידו לעשות חשבונות רבים, ויגש לעבודה בפועל ממש ואל יבוש מפני המלעיגים מבית ומבחוץ, ואל יפול ברוחו אם בהתחלת הענינים יפגש במכשולים ובהעלמות והסתרים, וידע אשר עליו לפעול ... ונתנו לו הכחות ע"ז... ובמילא יעשה ויחזור ויעשה, ואם לא יצליח ח"ו בפעם הראשונה כו' והשלישית אעפ"כ יעשה פעם הרביעית. ובודאי סוף ההצלחה לבוא. ורק באופן כזה אפשר לפעול ולהצליח.

בברכה שיבשר בשורות טובות

(קטע ממכתב, ללא תאריך - קונטרס שנרשם לקראת ש"פ חיי שרה ה'תשנ"ז)

חוסר הצלחה בלימודים

במ"ש אשר לא תמיד רואה הצלחה גמורה בלימודו, ונדמה לו שאין זוכר מה שלומד.

כמדומה כבר כתבתי לו שכל הנ"ל הוא מפיתויי היצר, וחבל על זמנו שמבלה להתווכח אתו ולהכנס בשקו"ט אם האמת כן הוא - בה בשעה שבזמן זה יכול ללמוד בפועל, וכמו שכתבתי לו מכבר, ובפרט כשלומד בדבוק חברים שאז מצליחים יותר וכדבר משנה.

ובמ"ש אשר מצא הסיבה להעדר הצלחה גמורה, מפני שחסר לו כח התקשרות וכו' וכו' - הנה כיון שנפסק הדין שכ"א מיישראל מושבע ועומד מהר סיני לקיים כל הנאמר בהר סיני, ה"ז נותן חיזוק נוסף לקיים את המצוה, ובפרט ע"פ המבואר הענין בחסידות במרו"ל משביעין אותו, מלשון שבועה וגם מלשון שובע, שהשובע בא ע"י השבועה (עיין בהגהות הצ"צ לתניא - נדפס בספר קיצור והערות לתניא). ובאם רק ירצה, הרי הקב"ה עוזרו ללמוד ולהצליח ללמד לשמור לעשות ולקיים.

(אגרות קודש ח"א ע"ב שם ואילך)

...בהנוגע לבנה הבכור שי' וסדר חייו עתה שאינו מתאים, לא מצד הסביבה ולא מצד העדר התענינותו בהנוגע לעתידו וכו' ומנמק זה מפני שלא הצליח לפי דעתו בלימודו בעבר ועוד ועוד.

ובודאי תמצא אותיות מתאימות להסבירו, שאפורה מחשבה זו דאי-הצלחה שהרי מביאה להעדר המרץ ולחסרון בהנוגע להסתדרות,

וביחוד שאין גם יסוד לזה, כי מה שאין מצליחים באיזה שטח אין זה יכול לשמש הוכחה כלל וסיבה לנפילת רוח, שהרי אפשר בשטחים אחרים יצליח ויותר מן הרגיל ובפרט שהסיבות להעדר הצלחה יכולות להיות צדדיות ואינן תלויות בהאדם עצמו,

ב) "משכנותיך ישראל" - שהפירוש הוא (כדברי רש"י) "חניותיך", והיינו אופן חנייתם של השבטים, ש"כל שבט ושבט שוכן לעצמו", וכמו שכתוב "וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו לצבאותם" (במדבר א, נב).

וזהו שאמר בלעם "מה טובו" - שלפי הפשט אין זה לשון ברכה או דברי נבואה וכיו"ב, אלא ביטוי של התפעלות מענינים טובים, הנותן טעם למה אינו מקללם, ואדרבה: מדבר בשבחם ומברכם.

ה. והנה לדרכנו זו בביאור הפירוש הא' הרווחנו גם לאידך גיסא - לבאר למה לא ניחא ל' לרש"י בפירוש זה לבדו, והוצרך להביא פירוש נוסף (וראה עוד ביאור במשכיל לדוד כאן. וכן במשנ"ת במדור זה אשתקד):

כאשר מזכיר רש"י את שתי המעלות שראה בלעם, הוא כותב קודם כל את זה ש"ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין", ורק אח"כ זה ש"ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו".

והטעם מובן, כי חניית השבטים באופן שכל אחד שוכן לעצמו הוא ענין כללי, הקודם בזמן, ורק אחר כך בא הענין הפרטי שבתוך כל שבט גופא - שמסדרים האהלים באופן "שלא יציץ לתוך אהל חבירו".

וכן מסתבר שהי' גם בראיית בלעם, שמתחילה ראה את ה"כלל" - סדר חניית השבטים באופן ש"אינן מעורבין", ורק אחר כך הבחין בה"פרט" - אופן עמידת האהלים בתוך כל שבט גופא, "שאין פתחיהם מכוונים זה מול זה".

ומעתה, כאשר בא בלעם לשבח את ישראל בהמעלות שראה, הי' צריך להקדים את התפעלותו מזה שאין השבטים מעורבים זה בזה - "משכנותיך", ורק אחר כך להזכיר את זה שהאהלים הפרטיים אינם מכוונים זה מול זה - "אהליך" [מה גם שבזה שהשבטים אינם מעורבים יש מעלה גדולה יותר, כי היא נוגעת לעצם ענין היחוס];

ומה טעם הפך הכתוב את הסדר, והקדים "אהליך יעקב" (ה"פרט") לפני "משכנותיך ישראל" (ה"כלל")?!

וזהו שממשיך רש"י ומביא פירוש נוסף: "דבר אחר, מה טובו אהליך וכו'" - שסדר זה שמקדים "אהליך" לפני "משכנותיך", אתי שפיר דוקא לפי הפירוש הב', ש"אהליך" קאי על אהל שילה ובית המקדש בבניינו, ואילו "משכנותיך" קאי על הזמן שבו נחרבו ונתמשכנו (וראה בארוכה במשנ"ת אשתקד).

ועל ידי ההתחזקות בענין הצניעות באופן ד"מה טובו אהליך" (כפירוש הא') - ויש לומר הרמז בדבר, שאפילו כשנמצאים ב"אהל" עראי, שלא נמצאים בבית הקבוע אלא בדירה ארעית מחוץ לעיר כו' (כנהוג בתקופת הקיץ), גם אז נזהרים בכל פרט ופרט - נזכה בקרוב שיחזיר לנו הקב"ה את "משכנותיך ישראל" (כפירוש הב'), בית המקדש שנלקח מאתנו בתור "משכון", וכשתוגמר הכפרה ישוב הקב"ה ויחזירנו לישראל לעד ולעולמי עולמים.

בת יתרו מי התירה לך

ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה

אמרו לו משה, זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, בת

יתרו מי התירה לך וכו'.

(כה, ו. רש"י)

נחלקו בזבחים (קב, א) אי משה רבינו כהן הי'

או לא, ודעת ה"ש אומרים" היא ש"לא פסקה

כהונה אלא מזרעו של משה", אך משה עצמו

"כל ימיו כהן הי'" (לשון רש"י שם).

ועפ"ז קשה (ראה גם ראש דוד להחיד"א פר' פינחס),

דאף שלא נאסרה בת יתרו למשה מדין נכרית,

כיון שנתגירה (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו),

הרי עדיין קשה לדעה זו איך הותרה בת יתרו

למשה, והרי גיורת אסורה לכהן מן התורה (ראה

רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ג).

ו"ל בזה, דהנה תנן ביבמות (סא, א) "אירס

את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס",

דילפינן מדכתיב "יקח אשה" (אמור כא, יד), דאם

לקיחת האשה היתה בהיתר, מותר לו לכנוס,

גם אם אח"כ נאסרה עליו. ובתוס' (יבמות כ, ב

ד"ה אטו) כתבו: "נשאה קודם שנתמנה משמע

דלא צריך קרא שיכול לקיימה, משום דנשאה

בהיתר".

ועפ"ז מובן היטב איך הותרה בת יתרו

למשה, שהרי כשנשאה משה עדיין לא נתכהן,

וא"כ לא רק האירוסין היו בהיתר, אלא גם

הנישואין בהיתר היו, ושפיר הי' יכול לקיימה.

שם הפרשה "בלק" – והרי לא מסקינן בשם רשע?

וירא בלק בן צפור

(כב, ב)

נהגו ישראל לכנות את פרשתנו בשם "בלק"

(ראה לקוטי שיחות ח"ה עמ' 57 ואילך). והדבר דורש

ביאור, דהא אמרינן בגמ' (יומא לח, ב) "מאי ושם

רשעים ירקב וכו' דלא מסקינן בשמייהו", ואיך

מותר לכנות את הפרשה בשמו של בלק?

ובשו"ת יוסף אומץ (סי' יא) תירץ החיד"א

שזהו ע"ד הא דקיי"ל "כל עבודת כוכבים

הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה" (סנהדרין

סג, ב), ואין בזה משום "שם אלקים אחרים לא

תזכירו" (משפטים כג, יג). וכיון ששמו של בלק נזכר

בתורה מותר להזכיר שמו.

אך עדיין טעמא בעי, דהן אמת דמותר

להזכיר שמו של בלק, אך מדוע קבעו כינוי

פרשה זו דוקא בשמו של רשע?

ויובן זה ע"פ מש"כ היראים (סי' עה) בטעם

הדין דע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה,

ד"כיון שהתורה הזכירה ודאי נתבטלה". ואין

הכוונה בזה שנתבטלה ממש, שהרי מצינו

ע"ז הכתובה בתורה ולא נתבטלה, כגון ע"ז

דפעור (ראה סנהדרין ס, ב, סד, א). אלא שהוא ע"ד הא

ד"מותר להתלוצץ בע"ז" (טושו"ע יו"ד סקמ"ז), כי

הזכרת ע"ז באופן של ליצנות היא ביטול ובזיון

להע"ז, וכמו כן בהזכרת ע"ז הכתובה בתורה,

שכיון שכל עיקר כתיבתה הוא להראות שאין

בה חשיבות כלל, הרי גם המזכיר ע"ז זו כפי

שנכתבה בתורה, כוונתו להראות שאין בה

חשיבות, ולגביו "ודאי נתבטלה" הע"ז.

ועפ"ז יובן הא דנהגו לכנות שם פרשה זו

בשם "בלק", דכמו שבתורה הזכרתו של בלק

היא להראות שמחשבתו נתבטלה, כמו כן

קריאת הפרשה על שמו יש בה הוספה בגנאי

ורקב הרשע, שמראה לכל שנתבטלה מחשבתו

הרעה לגמרי, ולכן אין בזה סתירה ל"שם

רשעים ירקב".

מכל מקום אי אפשר לומר שבגלל זה יחול על אדם זה דין כופר בתורה שבכתב, כי אינו כופר אלא בכלל זה שנתפרש בתורה שבעל פה שהקב"ה אינו חוזר מכל דבר טובה. אולם לאחר שענין הגאולה הותנה בקיום מצוה מן התורה שאין שייך בה ביטול וגרעון, שוב אי אפשר בשום פנים ואופן בעולם שתבטל הבטחת הגאולה, כי אז הי' מתבטל פרט ממצוות התורה, ולכן האומר שהבטחת הגאולה נתבטלה מפני עוונות חל עליו דין "בדאי ורשע ואפיקורס", כי לדעתו יתבטל פרט זה דמצוות ערי מקלט.

והוא הדין באומר שהבטחת הגאולה

העתידה לא תתקיים כפשוטה בגשמיות (בנין בית המקדש וקיומן גליות כפשוטו בגשמיות), אלא תתקיים רק ברוחניות, שבני ישראל יוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות בלי הפרעות (וכיוצא בזה), דאע"פ שזהו היפך הכלל (שבת סג, א) אין מקרא יוצא מידי פשוטו, מכל מקום לכאורה אין עליו דין כופר בתורה שהרי מודה דמה שכתוב בתורה הוא אמת אלא שסובר שכונת התורה אינה לפשטות הענין וכזה מורה שאינו מאמין בכלל זה דחז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל לא שכופר בתורה שבכתב.

ואולם מכיון שענין הגאולה הוא פרט

במצוות ערי מקלט, הרי בנוגע למצוות התורה מפורש ברמב"ם כנ"ל דמי ש"הוציא הדברים של מצוות מפשוטן הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורס", וא"כ גם מי שאומר שהבטחת הגאולה לא תתקיים כפשוטה על כרחך הרי הוא מוציא גם "הדברים של מצוות" ערי מקלט (ואם ירחיב גו' ויספת לך עוד שלש ערים גו') מידי פשוטן וחל עליו דין "בדאי ורשע ואפיקורס". וק"ל.

ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", והמובן מזה שיש דין מיוחד במצוות התורה (יתירה על שאר תורה שבכתב), שא' מיסודי התורה הוא שהמצוות עומדות לעולם ולא שייך בהן ביטול, ומי שאינו מאמין בזה, מלבד שהוא כופר בתורה יש לו דין "בדאי ורשע ואפיקורס". והוא הדין במי שאינו מאמין בביאת המשיח, דמאחר שאז בהכרח שלדעתו יתבטל חלק זה ממצוות ערי מקלט (הוספת ג' ערים לעת"ל) נמצא שהוא גורע ממצוות התורה ויש לו דין "בדאי ורשע ואפיקורס".

וזהו כל החידוש בראי' זו שהגאולה העתידה היא פרט ממצוות התורה ומי שאינו מאמין במשיח על כרחך כופר בנצחיות המצוות. ומשום הכי חילק הרמב"ם ראי' זו בהלכה נפרדת בפני עצמה, כי דין כופר בתורה מצד ראי' זו שונה מהמבואר בהלכה א, דשם הוא רק "כופר בתורה ובמשה רבינו" כי כופר בהבטחה המפורשת בתורה, משא"כ בהלכה זו נתחדש שיש עליו דין "בדאי ורשע ואפיקורס" כי הוא גורע ממצוות התורה, וכנ"ל.

ונראה להוסיף עוד יותר, דנפקא מינה

טובא לדינא, דהנה יש לחקור במי שמודה בהבטחת התורה על ביאת המשיח ורק אומר שמחמת עוונות בני ישראל שוב אין ראויים לגאולה, דלכאורה לא יתכן לומר שיש לו דין כופר בתורה ובמשה רבינו שהרי מודה במ"ש בתורה אלא שס"ל שגורם החטא ונתבטלה ההבטחה. ואע"פ שנפסק ברמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד) שכל דבר טובה שיגזור האל-אפילו על תנאי אינו חוזר, וא"כ אי אפשר להבטחה זו על ביאת המשיח להתבטל,

מחלוקת לבן ובלעם

מהו פשר הויכוח בין לבן לצאצאו בלעם? / מי טוען שבני ישראל שייכים לו? / האם נפרדים מהקב"ה בשעה שעוסקים בעניינים גשמיים וצרכי הנוף? / ואיך מצילים את לימוד התורה מידיו של לבן הרשע? מהות נבואת בלעם "כי מראש צורים אראנו וגו'"

בלעם צאצאו של לבן ה' - בנו ממש או בן בנו, או על כל פנים מיוצאי חלציו. וכפי שאמרו חז"ל (סנהדרין קה, א) "בלעם בן בעור . . הוא בעור . . הוא לבן הארמי".

ומוצאים אנו, שלבן הרשע טען כנגד בני יעקב "הבנות בנותי והבנים בני" (ויצא לא, מג), והיינו שבני ישראל שייכים ללבן רח"ל; ואילו בלעם הכחיש וביטל את דבריו והודיע שבני ישראל שייכים לאבות ולאמהות הקדושים, ולא ללבן. וכפי שדרשו חז"ל על דברי בלעם "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" (פרשתנו כג, ט) - "כי מראש אלו אבות ומגבעות אלו אימהות" (במדבר רבה פ"כ, יט. וראה פרש"י עה"פ).

יש להבין מהותו של "ויכוח" זה שבין בלעם ללבן, שלבן טוען שבני ישראל מתייחסים אחריו, ואילו בלעם מודיע שיסוד בני ישראל לדורותיהם הוא מהאבות והאימהות הקדושים, שהרי ויכוח זה מופיע בתורה ובוודאי יש טעם וסברה גם בטענת לבן, וגם יש לבאר את אשר יש ללמוד מכך בעבודתו ית'.

גם בעת ההתעסקות בגשמיות - יהודי קשור לבורא

הנשמה הקדושה השוכנת בכל איש ישראל היא רוחנית וקדושה, אמנם רצה הבורא ית"ש והיא ירדה לגוף ונתלבשה בו, ובהיותה בגוף יש לה עסק עם עניינים גשמיים נחותים ושפלים. ועל זה בא לבן הרשע וטוען, שבאותו זמן שהיהודי אינו עוסק בענייני קדושה אלא מתעסק עם דברים גשמיים, הוא נעשה נפרד מהקב"ה.

ואף שגם לבן יודע שיש תכלית בהתעסקות היהודי עם הדברים הגשמיים, שכן הוא מנצלם לענייני קדושה ולעבודת ה', ובכך הוא מזככם ומגלה בהם את אור הבורא ית"ש; מכל מקום

לקראת שבת

יא

את שבתך גו', אלא מביא גם מפרשת בלעם ששם "נבא בשני המשיחים במשיח ראשון כו' ובמשיח אחרון כו'".

ואכתיו יש לן לבאר אמאי הוצרך הרמב"ם להביא עוד רא' שלישית מפרשת ערי מקלט. ותו יש לדייק שהרמב"ם כתב רא' זו בהלכה בפני עצמה, דלכאורה או שהי' לו לכלול את כל שלש הראיות בהלכה אחת או לכתוב כל רא' בהלכה בפני עצמה, וכאן כלל שתי ראיות בהלכה אחת והראי' השלישית בהלכה בפני עצמה.

והנראה בזה שחלוקה רא' זו מערי מקלט משתי ראיות הראשונות, דהנה קראי דפ' נצבים ופ' בלעם נאמרו בדרך הבטחה, שהקב"ה הבטיח לישראל בתורתו על הגאולה העתידה לבא על ידי משיח צדקנו וכל מי שאינו מאמין בהבטחה זו הרי הוא כופר בתורה. אמנם בהראי' מערי מקלט נתחדש עוד ענין בגאולה העתידה והוא שענין הגאולה מותנה בקיום מצות עשה מן התורה, שחלק ממצות ערי מקלט תלוי בביאת המשיח שאז דוקא ירחיב ה' אלקיך את גבולך. ונמצא דמי שאינו מאמין בביאת המשיח מלבד זאת שכופר בהבטחה המפורשת בתורה שבכתב, הרי הוא גם עוקר חלק ממצות עשה מן התורה.

ויעזיין להלן ברמב"ם שם הלכה ג: "ועיקר הדברים ככה הם שהתורה הזאת חוקי' לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן, וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצות מפשוטן הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורס" (כך הוא בדפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור), הנה הרמב"ם דייק כאן "דברים של מצות", ועד"ז הוא לשון הרמב"ם בהל' יסודי התורה רפ"ט "דבר

להדיא בקראי ענין הגאולה ורק חז"ל פירשום ככה, ובמילא משום הנך קראי לחוד לא ה' חל על הכופר בביאת המשיח דין כופר בתורה שבכתב אלא רק כופר בתורה שבעל פה, ולכן הביא הרמב"ם לראשונה את הכתוב דושב גו' שבו נתפרשה להדיא בפשוטו של מקרא הבטחת הגאולה העתידה, וכמודגש בלשון הרמב"ם כאן (עוד קודם שמביא הראי' מפרשת בלעם) "שהרי התורה העידה עליו כו' ואלו הדברים המפורשים בתורה כו'", וכוונתו, דבקרא זה אין צריך לתורה שבעל פה להוכיח שכוונת הכתוב היא לגאולה העתידה אלא מפורש בתורה ובמילא חל עליו הדין דכופר בתורה ובמשה רבינו.

אולם צ"ב מה חסר בראי' זו מפרשת נצבים עד שהוצרך הרמב"ם להוסיף ראי' מפרשת בלעם ששם לא נתפרש להדיא בקרא ענין הגאולה (ובאבן עזרא פרשתנו שם פירש באמת כל הכתובים דנבואת בלעם רק על דוד).

וייש לומר, הנה הרמב"ם דייק כאן "וכל מי שאינו מאמין בו", היינו במלך המשיח, וכל הפרק הזה הולך וסובב בפרטי הלכות מלך המשיח (ומשום הכי כללו הרמב"ם בהל' מלכים), ונראה שבוזה משמיענו הרמב"ם, שמלבד חובת האמונה הכללית בגאולה העתידה, חייב אדם להאמין שגאולה זו תבוא על ידי מלך המשיח דייקא ואם לאו יש לו דין כופר בתורה (וידועה השקו"ט בדעת ר' הלל (סנהדרין צט, א) האומר אין להם משיח לישראל, וברש"י שם "אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו". עיין שו"ת חתם סופר (יו"ד סי' שנו). ועוד. ואכמ"ל). ולפיכך לא הסתפק הרמב"ם בקרא ושב גו' דפ' נצבים שבו לא נזכר בפירוש שהגאולה תבוא על ידי מלך המשיח ונאמר רק ושב ה' אלקיך

חיוב האמונה בביאת המשיח

מביא ג' הראיות שהזכיר הרמב"ם מן התורה על ביאת משיח, ומבאר ההלכה לדינא שהשמיענו בזה, מבאר היטב הצריכותא דב' הראיות שבתחילה שהם על ב' פרטים שמחוייבים להאמין, ומעמיק בראי' מערי מקלט דממנה נמצא נדר מחודש שהכופר במשיח עוקר מצוה מה"ת, ומחדש דנפק"מ מזה לדין האומר שלא תהי' הנאולה מחמת עוונות או להאומר שאין הבטחת הנאולה מתקיימת כפשוטה

ברמב"ם רפי"א מהל' מלכים: וכל מי שאינו מאמין בו [במלך המשיח] או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך גו' ואלה הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח ראשון שהוא דוד כו' ובמשיח אחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל באחרונה [והולך ומפרט ד' נבואות, שבהן ניבא בשני המשיחים].

ובהלכה שלאח"כ: אף בערי מקלט הוא אומר ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך גו' ויספת לך עוד שלש ערים וגו', ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתהו [הר"מ קיצר כאן וסומך על דבריו לעיל בהל' רוצח (פ"ה ה"ד): בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות כו' שנאמר ויספת לך עוד שלש ערים

גו' והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקניזי והקדמוני כו' ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך], אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה.

הנה זה פשוט דאין כוונת הרמב"ם כאן בספר הי"ד להוכיח מהקרא אמיתיות האמונה בביאת המשיח ולהוציא מדעת הכופרים בזה אלא הלכה למעשה אתי להשמיענו, כמפורש בדבריו כאן, דמי שאינו מאמין בביאת המשיח יש לו דין (לא רק של כופר בנביאים, אלא של) כופר בתורה ובמשה רבינו (ועיין היטב הל' תשובה פ"ג ה"ח), ועל כן הוצרך להביא ראי' מתורת משה להוכיח "שהתורה העידה עליו".

ומדוייק היטב גם הסדר של הראיות ברמב"ם, שהקדים את המאוחר והביא לראשונה הקרא דושב גו' מפ' נצבים ורק אח"כ הכתובים דפרשת בלעם (בפרשתנו) וערי מקלט, כי בהנך פרשיות לא נתפרש

לקראת שבת

ז

טוען הוא שאי אפשר להתעסק בגשמיות מבלי להתלכלך, שהרי "המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן" (תניא פכ"ח), ובאותו זמן של ההתעסקות בגשמיות נעשית הנשמה נפרדת מאתו ית'.

עוד טוען לבן, שאף שההתנתקות מהשי"ת היא ל"רגע קטון" (ישעי' נד, ז) בלבד, ומיד לאחר מכן הוא חוזר להתעסק בעניינים הרוחניים; מכל מקום הרי באותו זמן יש התנתקות מאלקות, ואותו רגע של התנתקות הוא אבדה שאינה חוזרת, ויש לרגע זה השפעה גם על הזמן שלאחר מכן.

ובפרט, שהעולמות הרוחניים הם למעלה מן הזמן, וכל פעולה רוחנית שפועל האדם למטה, היא פעולה נצחית למעלה, כיון ששם העבר ההווה והעתיד הם כאחד (ראה תניא פכ"ה). ואם כן, אותו "רגע קטון" של היפרדות מאתו ית' הוא נצחי וקיים תמיד.

וזוהי טענת לבן: "הבנות בנותי והבנים בני" – באותם זמנים שבני ישראל מתעסקים בגשמיות, הם מתנתקים ח"ו מאלקות ונעשים שייכים ללבן הרשע.

ואף שלכאורה טענה זו צודקת היא, מכל מקום האמת אינה כן, וכפי שהודה צאצאו בלעם "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו". וגם בעת שיהודי מתעסק בעניינים גשמיים אין הוא נפרד מאלקות, אלא אדרבא, הוא מתעלה ומתחזק בהתקשרותו באלקים חיים:

כוונת היהודי בהתעסקותו בגשמיות, אינה בשביל העניין הגשמי עצמו, אלא בכדי למלאות את רצון השי"ת ותכלית הבריאה, שהוא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז. תניא פל"ו). ובכדי לעשות לקב"ה "דירה" ומשכן בעולם הגשמי, יש להתעסק בענייני גשמיות לשם שמים ולעבודתו ית', עד שהם מזדככים ומתקדשים ונעשים דירה לו ית'.

ומובן, שכאשר נעשית ההתעסקות בגשמיות בשביל להשלים כוונת הבריאה, הרי אין מקום לומר שבאותו רגע נפרד היהודי מהשי"ת, ואדרבא, הוא מתקשר יותר אליו ית', שהרי הוא עוסק במילוי רצונו.

האבות היו "מרכבה" להשי"ת בלבד

ואת זאת צריך כל יהודי ליישם בעבודתו בחייו היום יומיים:

השי"ת הוא הנותן את פרנסתו והצטרפויותיו של כל יהודי, ולא חוקי הטבע ח"ו. אלא שיחד עם זאת הוא מודיע "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" (ראה טו, יח), והיינו שלשם קבלת הברכה צריך האדם "אשר תעשה" – לעסוק לפרנסתו, ועסק זה הוא בבחינת "כלי" שבו תשרה ברכת ה' (וראה לקוטי שיחות חל"א עמ' 172 ואילך).

והנה, למרות שעסק הפרנסה הוא דבר מותר, ומצווה, ומחויב על פי תורתנו הקדושה (ראה כתובות מט-נ. שו"ע אהע"ז סי' עא ס"א), והכוונה בעשיית העסק היא לשם שמים; מכל מקום יכול הוא לטעות, שבשעת העסק גופא אין הפרש בינו לבין אינו יהודי להבדיל.

ועל זאת מודיעה התורה שזו היא טענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני" – הוא טוען שהגשמיות של בני ישראל שייכת אליו, ואין הבדל בין גשמיות של יהודי לגשמיות של גוי; אבל האמת היא, שיהודי בכל ענייניו שייך אך ורק אל השי"ת.

ועל כך נאמר "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", כי עניין זה, שגם עסק הגשמיות הוא חלק מעבודת ה', הי' ניכר ביותר אצל האבות והאימהות הקדושים ה"צורים" וה"גבעות": אמרו חז"ל (בראשית רבה פמ"ז, ו) "האבות הן הן המרכבה", והוא על דרך משל ממרכבה שאין לה כל מציאות ורצון עצמי, והיא רק כלי בידי הרוכב, שמנהיגה כרצונו. וכך האבות הקדושים, "כל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה, ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא פכ"ג).

והנה מובן גם שהאבות התעסקו בעניינים גשמיים וצרכי גופם וכיוצא בהם, אלא שהתעסקות זו גופא הייתה אצלם עניין של עבודת הבורא ית', וגם במעשים אלו היו "מרכבה" אל הבורא ית'ש.

וכמו כן הוא אצל כל איש ישראל כאשר יוצא מבית הכנסת ובית המדרש לעסוק בענייני הפרנסה ובצרכי גופו, צריך לשית אל לבו שגם התעסקות זו היא חלק מעבודתו ית', שחפץ שגם הדברים הגשמיים יזדככו על ידי עבודת בני ישראל, ויהיו ראויים להיות דירה לו ית'. ואזי גם בעת ההתעסקות בגשמיות אין הוא נפרד מהשי"ת, כי נרגשת בזה הכוונה האלקית.

לבן טוען לבעלות גם על העסק בתורה

יש לבאר בעומק יותר, שטענת לבן "הבנות בנותי והבנים בני", אינה רק בנוגע לעסק בענייני גשמיות, אלא הוא טוען שגם לימוד התורה של יהודי שייך אליו רח"ל. וגם על טענה כזו צריכים אנו להודאת בלעם "מראש צורים אראנו":

לימוד התורה צריך להיות "לשמה" - לשם הקב"ה בלבד. אמנם, בשעת הלימוד צריך היהודי להיות מרוכז לגמרי בסוגי' שלומד, ולהשתמש בכוח שכלו האנושי להבין את הסברות ולתפוסן היטב, וממילא במשך הלימוד אינו חושב כל העת על הכוונה "לשמה", וכוונה זו היא בעיקר קודם הלימוד.

ועל כן טוען לבן הארמי, שאמת נכון הדבר שעסק התורה הוא עניין רוחני וקדוש, אך כל זה הוא רק לפני הלימוד, כאשר חושבים על השי"ת ועוסקים בכוונת ה"לשמה". אבל בעת הלימוד, כאשר משתמשים בכוח השכל האנושי, ובסברות שכליות - אזי "הבנות בנותי והבנים בני": אין ניכר בהלימוד הקדושה והאלקות שבתורה, והלימוד שייך ללבן רח"ל.

אך האמת היא שכשם שעסק הגשמיות של יהודי הוא שייך להשי"ת בלבד, מכיוון שנרגש בעבודתו תמיד שהיא צורך גבוה - כך גם בעת שהאדם מתעסק בסברות השכליות שכלימוד התורה, הוא עמל להרגיש תמיד את נקודת היהדות וקבלת עול מלכות שמים.

ואז, מודה גם בלעם שאין מקום לטענת לבן ש"הבנות בנותי" אלא "מראש צורים אראנו" - שגם בעת ההשתמשות בשכל האנושי, נרגשת הקדושה והאלקות שבזה.

מצוות של "עפר" - לאלו שרומים ל"עפר"

מי מנה עפר יעקב

בטרטטו, דערקיא רבית יעקב כ'. רבר אחר, עפר יעקב, אין חשבון במצוות שהם מקיימין בעפר כ', אפר פרה ועפר

סוטה כ'

(כנ, י. רש"י)

יש לבאר ששני פירושים אלו ברש"י קשורים זה בזה:

"דעדיקא דבית יעקב" קאי על מי שעבודתם את הקב"ה היא בשפל המדרגה, בדומה לעפר כפשוטו, ועלולים לחשוב שאין להם קשר להקב"ה. ועל זה נאמר "מי מנה עפר יעקב" - "דעדיקא דבית יעקב", שגם הם חביבים לפניו ית', כי על אהבת השי"ת לישראל נאמר "נער ישראל ואוהבהו" (הושע יא, א. וראה ספר המאמרים תרס"ו עמ' תקעד ואילך), היינו שאהבתו לישראל היא כמו אהבת אב לבנו הקטן, שהיא אהבה שאינה תלויה בדבר.

ועל כן "אין חשבון במצוות שהם מקיימין בעפר", היינו שגם אותם הקטנים ופחותים, המציא להם אבינו שבשמים דרכים להיתקן בהם, וכנרמז במצוות שהזכיר רש"י - "אפר פרה ועפר סוטה":

"אפר פרה" - גם מי שנטמא בטומאת מת החמורה, אבי אבות הטומאה, היינו שנפסק לגמרי הקשר והחיבור שלו למקור החיים ית', עדיין בנו של הקב"ה הוא, והקב"ה אוהבו וממציא לו דרך להיטהר ולהתקשר מחדש למקור חיותו חיי החיים ב"ה.

"ועפר סוטה" - אף מי שהוא בבחינת "סוטה", שלכאורה נכשל בענין "ותמעול מעל באישה", ש"אישה" קאי על הקב"ה (נשא ה, כז. וראה במד"ד ספ"ט), גם לו נותן הקב"ה "עפר סוטה", להתכפר ולהיטהר לפניו, כי גם הוא אוהב לפניו תמיד באהבה טהורה, כאהבת האב לבנו הקטן.

צניעות - גם ב"אוהל"

מה טובו אהליך יעקב

על ישראל פתחיהם שאין מכונין זה מול זה (כר, ה. רש"י)

לעתים מפתה היצר הרע את האדם, שדי לו אם יקפיד על הלכות צניעות לכל פרטיהן ודקדוקיהן בביתו ובהנהגתו הקבועה, אבל בהנהגה ארעית, כשנמצא מחוץ לביתו וכיו"ב - אין הכרח לדקדק כל כך. ומהם ישנם האומרים אחטא, ואשוב - כאשר אשוב העירה...

ועל זה באה ההוראה מהכתוב, "מה טובו אהליך", שאפילו כשאדם נמצא ב"אוהל", במקום ארעי - גם שם עליו להקפיד על כל הפרטים והדקדוקים, ואפילו בעניינים קלים, "פתחיהם שאין מכונין זה מול זה".